

Mandics György

Egy székely-hun írásjel és nyelvi következményei

A Több mint egy évtizede folyó rovásírás történeti kutatásaim legizgalmasabb felfedezése egy orosz régész-nyelvész *I. L. Kizlaszov (И. Л. Кизласов)*, az abakáni egyetem professzora, rovásírásokkal kapcsolatos munkája volt, aki 1994-ben kiadta a hakásziai régészeti expedíció kiadványai eredményeként a Keleti irodalom, Akadémiai sorozatban Moszkovában művét az eurázsiai régió rovásírás-rendszereiről. E művében a betűtípusok formáinak gondos ellenőrzése után kimondja, hogy a rovásírás-rendszerek legnyugatibb formái a Nagyszentmiklósi kincs és a Szarvasi rováspálcák leletei (*id. mű 35. old.*). Ezekhez hasonló a murfatlári, a doni, a kubáni írás, a talaszi, az orchoni, majd a Jenyiszej menti. Egy alaposabb elemzésre kiderül, hogy az írások között a formai azonosság szempontjából a két legszélső forma a Jenyiszej mentiek egy része, leginkább a nagyszentmiklósi és szarvasi jelekkel hasonló csak. Ezek a dél jenyiszeji írások. A kettejük szétválasztása a XVI. táblázatban történik, amikor kiderül, hogy a Dél jenyiszeji írásba az 1–40. jelek tartoznak, a Jenyiszejibe, a 17–56 jelek. Közösek a 17–40 jelek, ezért aztán nem is tűnt fel sokáig, hogy két hasonló, de nem azonos ábécé van egy körzetben.

Áttekintve valamennyi írást (*id. mű, 241–320. old.*) felfedezzük, hogy a dél-Jenyiszeji jelek 17 feliratból álló gyűjteményében a könyvben, valószínűleg utólagos függelékként megjelent egy 18-ik dél jenyiszeji felirat a Karban barlangból, amelyet a két geológus bár 1988-ban fedezett fel, csak 1990–1991-ben közzölt. E felirat furcsán 17 jeltől áll (ha nem számítjuk a felirattal párhuzamos 2 vagy 3 hatalmas irányjelző nyílvevő szerű jelet – az alsó két nyílvevő egybefolyik), a többiben is a jelek kontúrja nem biztos néhány jelnél, ám így is világos, hogy a maradék jelekből, az ismétlődő jeleket leszámítva 15 különféle jel, s ezek közül 13 bizonyosan azonos a Nikolsburgi ábécével, amelyet mindmáig a legrégebbi ábécének tekintenek. (*Kizlaszov, id. mű 316–317. old.*) Ez az ábécé rejtélyes módon került Morvaföldre. Egy előző könyvünkben mutattuk ki, hogy ide *Janus Pannonius* révén került, ez volt *Vékony Gábor* elképzelése is, ám ami ránk maradt, az több kézen átvonuló másolat, nem Pannonius kézírása. Hozzá *Nyujtódi Miklóstól* került, de honnan került Nyujtódra? A Karban-i felirat jelzi, hogy a Jenyiszej mellől, mert itt használták a székelyek, mégpedig a csíki székelyek ezt az írást. (*M. Gy. Janus Pannonius,*

Magánkiadás, 2015, és PEN Club kiadás, 2017; Hétfolyó hétc sillag, 2020 mágn kiad., NKA támogatott, Irodalmi Jelen kiadás, 2022). Hogy az írás és az ábécé hogyan jelent meg, ezt csupán sejtjük. Megvolt rá a szükség az adminisztrációban és a hadvezetésben, ezért a bizonyosan használt proto-írás- rendszert reformálta, egy kínai eunuch, *Csung Hang Yue*, akik a hunok közé küldtek ki *Mao-Tun* halála után ie. 175. körül, *Hiao Ven* császár parancsára, egy igazi Han hercegnő feleséggel, mint a császárnő nevelőjét és tanácsosát. Nos, ez az eunuch aki szörnyen megharagudott a kínaiakra, hogy a hunok közé száműzték, bosszúból megtanította előbb a hunokat, majd rajtuk keresztül a csíki székelyeket is az ábécéírás rendszerére, hogy megszervezzék a saját adminisztrációjukat, majd diplomáciai levelezésüket. A rováspálcákat ismerték, hát az előzőleg használt jelrendszert bővítette ábécére az arameus mintájára, amit a kereskedők már használtak a selyemúton.

Az előzőleg használt jelek közül biztosan ismerték a székelyek tamga jelét, vagyis azt a megkülönböztető jelet, amit minden székely úgy ismert, mint az Ő tulajdonát. Ez így nézett ki:

Látható, hogy ez a furcsa jel nem is olyan furcsa, ha nem szárazföldi szerzők között akarjuk elgondolni. Hiszen a horog, az horog, rögtön a halászati eszközök jutnak róla eszünkbe. Majd ezek közül is olyan, amelyet egyfelől a fenékhez közel mozgó kis halakra is szánnak. A három láb erre utal, főként ha a lábakra elképzeljük a kerítő hálót, míg a nagy horog felül, valami nagy halat jelez. A jelkép körülírja: a csík nép, halászik, gyors vizekben és mocsaras tavacsókban is.

A csík is egy hal, gondoljuk el! 1113-ban már helynév Kálmán király okleveleiben. (*TESZ, I, 523*). Még az ősiség tekintetében nem igen adakozó *TESZ* szerint is „ismeretlen eredetű”, tehát nem finnugor, s nem egyik ismert nyelvcsalád tartozéka. Tőlünk vették át a szlávok is, mint a csehek.

Nem csoda tehát, ha nem csak a horogra és a hálóra, hanem a halra is ráismerünk a legősibb jelek közt. A 17 (18) ősi felirat teljes jellistája a következő:

№	Номера надписей																	Алфавит	Встречаемость
	1	2	3	4	5/1	5/2	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
1	₂			₂											₂	₂			14/10
2			⌘	⌘	⌘		⌘	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘	⌘		⌘ ₂	⌘	⌘	⌘	13/9
3) ₂)))	(₂) ₃))	13/7
4	λ ₂		λ ₂	λ						λh	λ			(₂) ₃	λ	λ	λ	λ	12/7
5				>	>		>	>	>					>	>		<	>	11/9
6				D ₃	D ₂				D ₂					D	D		D	D	10/6
7	H			H	H		N			H	H	H				H ₂		H	9/7
8	□			□	□	□				□				□	□			□	9/7
9		Y	Y	Y	Y		Y ₂				Y	Y						Y	8/7
10					· ₂		'	'			' ₃							'	8/5
11			Y ₃	Y										H ₃	H			Y	8/4
12				△ ₃							△ ₃				△		△	△	8/4
13		1	1	1 ₂	1								1	1				1	7/6

№	Номера надписей																	Алфавит	Встречаемость
	1	2	3	4	5/1	5/2	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
14						λ	λ					λ			λ		λ	λ	7/6
15			λ ₂	λ							λ				λ	λ		λ	6/6
16	∪		∪	∪						∪	∪				∪	∪		∪	6/6
17			∪	∪						∪	∪				∪	∪		∪	6/6
18							∪	∪				∪	∪					∪	6/4
19																		∪	6/3
20					∪					∪	∪ ₃							∪	6/3
21											∪				∪	∪		∪	5/5
22		∪					∪	∪							∪	∪		∪	4/4
23		H		H	H			H										H	4/4
24				H ₂											H			H	4/3
25				H								H	H ₂					H	4/3
26							X								X	X ₂		X	4/3

№	Номера надписей																	Алфавит	Встречаемость	
	1	2	3	4	5/1	5/2	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16			17
27				W ₃											W				W	4/2
28												□	□				□		□	3/3
29				H ₂				h											h	3/2
30													⋮			⋮ ₂			⋮	3/2
31	○														⊙ ₁₁				⊙	2/2
32																				2/2
33					↗									↘ ₂					↗ ↘	2/2
34																			↘ ₂	2/1
35																			↘ ₂	2/1
36	┌																		┌	1/1
37					▣														▣	1/1
38								└											└	1/1
39																			⊙	1/1

№	Номера надписей																	Алфавит	Встречаемость	
	1	2	3	4	5/1	5/2	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16			17
40														⊗					⊗	1/1
41														⊞					⊞	1/1
42														⊘					⊘	1/1
43																⋈			⋈	1/1

Истолкование неясных знаков (в скобке — одного начертания)

44														N					⊗	
45					₂														⊗	
46					₂														⊗	
47				⋈															⊗	
48																			⊗	

Kizlaszov, XIV. tábla, Kizlaszov, 44–47. oldal

Ha a halakra gondolunk a 17. jel az első, 6 esetben fordul elő a 17 feliratból, de a meglepetés a 35. jel esete, mert ez szintén hal. Itt csak egy feliratban van, kétszer (12. felirat), s mondhatjuk, a jel nem pontosan az, mert a külső vonal nem egyenes, hanem ívelt a második esetben. Ha azonban összevetjük e táblázatot Kizlaszov más táblázataival, pl. XVI. táblázat 21. és 25. sorait, láthatjuk, hogy mindkét esetben ugyanazon jel két formáját rögzítik az írók:

De mi a különbség? A hal úszik, az első esetben, a hal áll, a második esetben. – Kifogták. – S ez a hal-ál, ha tömören fogalmazunk. A hal él, mert úszik, mert vízszintes. S a hal függőleges, ha halott. Ha összehasonlítom az emberrel, az ember míg él függőleges, s ha már vízszintes, neki az a halál.

Ha ismerjük valamelyest a szibériai sámánizmus világát, akkor rögtön megértjük, hogy a sámán jelképe miért a hal. Mert a halban rögtön megtestesül az emberi sors. Halként lubickol, éli az életét, aztán egy magasabban álló erő egyszerre kiveti neki a csalétket, s kirántja az életvízből. Ő a Halál. Ezért aztán a sámán jelképei fából faragott halak. Megfüstölik őket, könyörögnek hozzájuk, hogy teljesítsék vágyálmaikat.

Diószegi/Hoppál/, 1978, 456. old; M. Gy. Balk, 2020, 229. old.

Láthatjuk, hogy a két ábrázolás között egyetlen 90 fokos fordulat van csak. A függőleges és a vízszintes könnyen felcserélhető. Ez a feltámadás lehetőségének fizikai alapja. A magyar hit tehát mindig feltámadás-hit volt, szemben a környező népek vallásaival, ahol a régi vallás elvetése iszonyú ellenállásokba ütközött. A magyarok esetében ilyen elvi nehézség nem volt, csak az, hogy egyes egyházak az adott korban sok mellékes tézis elfogadásához kötötték a kereszténységet. Például ahhoz, hogy a magyarok már a katolicizmus előtti bizánci kereszténységet miért fogadták el? Mert az igazság az, hogy a magyarok már

régen keresztények voltak a honfoglalás előtt. *Ursus*, az avarok és szkíták püspöke, a Duna Tisza közben 787-ben az itteni keresztények nevében szavazott a II. Niceai zsinaton a jegyzőkönyvek tanúsága szerint. Az avar dokumentumok legteljesebb magyar gyűjteményében ez a jegyzőkönyv szerepel is a könyv bibliográfiájában, csak a 787-es dátum alatt nincs semmi a magyar olvasó számára. Aki nem rendelkezik a Berlinben, 1866-ban kiadott dokumentum tudományos kiadásával, s nem tud sem latinul sem németül, sohasem tudja meg, hogy őseit képviselve a püspök úr a 73-ik helyen írta alá a keresztény egyházak számára kulcsfontosságú okiratot.

Hogy az őseink nem analfabéták, s a feltámadás kérdéseiben tanulatlan bunkók voltak, ami csak bizonyos uraknak jó, akik azt hirdetik, hogy majd 300 év múlva bajor papok kellett jöjjenek, hogy minket tűzzel-vassal kényszerítsenek a keresztény hit elfogadására. S mindezt miért? Hogy így az új egyházi emberek s az őket kísérő lovagok leváltsák a magyar értelmiséget és vezéreket, földjeiket jogszerű kutyabőrökkel kisajátítsák, az embereket pedig jobbágy-sorban e birtokokat megdolgozni kényszerítsék. Aki nem járhat nyugati zárt egyetemi könyvtárakban, azok számára e források mindörökre zárva maradnak, mint ahogy a sok tárgyi bizonyíték: a korabeli sírokban talált nagyszámú kereszt, amelyeket lassan már nem tudnak hova rejteni a nagy múzeumok pincéiben. A rovásos források raktározása megoldott, hiszen a fa könnyen ég, s egy hideg télen sokat el lehetett tüzelni egykor a krónikáink közül.

Nem lehet véletlen Tisza András feloldása, aki ezt a két hal-jelet ligatúráként értelmezi, melynek jelentése „LeKeM” = lelkem. Minden bizonnyal a lélek állapotának jelzése a két ligatúra. A vízszintesen, a földi síkban ábrázolt jel az élő lélek, míg az ég fele mutató a halott lelket szimbolizálja, hasonlóan a rovás „C” nyílvevesszőszerű cél jeléhez, mely az életünk végcélja felé, a mennyek országa felé mutat” (*Tisza A.: Egy Csik nevű nép írásának megfejtése, 2021. 17.*).

A vízszintesen úszó hal az élet, a halott hal a függőleges. De elég az ábrát 90 fokkal elfordítani, s máris feltámad a hal. A magyar gondolkodásban a hal természetes feltámadási szimbólum, ezért a középkorban a hal keresztény feltámadási szimbólum lett. Míg az élő hal vízszintes, a függőleges hal holt. Ezt az emberre alkalmazva rögtön láthatjuk, hogy itt minden szimmetrikus: az élő ember a függőleges, a halott meg a vízszintes. A „tudósaink” persze csodálkoznak, hogy Jézus miért a halászok közt verbuválta tanítványait, hogy azok miért értették meg jobban, mint a művelt papok a zsinagógákban, s hogy ezek az őseink miért is nem csodálkoztak. Aki olvasta a középkor szimbolikáját,

óhatatlanul eszébe jut, hogy a hal Jézus jelkepe: *Ichtios*. S ezt kiderítettek, hogy a név Jézus neve természetes rövidítése: *Iesus Christos Theu Szoter*. vö: *Jung a Hal értelmezése* (Jung, C. G. *Aion. Akademiai*, 1993. 69.). A magyarok gondolkodása megelőzte a keresztény teológusokat. A kereszténység lényege, a feltámadás őseredetileg benne van a magyar gondolkodásban. Nem volt szükség arra, hogy a magyarokat végül is megkereszteljék, inkább arra, hogy a hagyományos kereszténység elfogadja a magyarok keresztény lényegét. A keresztény gondolkodásban, a zodiákusban is vannak halak. Mégpedig ma a 12-ik jegy. (Febr. 19.– márc. 20.). Általában a jel két hal, ahol mindkettő vízszintes, vagyis élő hal. Ettől eltérő ábrázolásról egyetlen esetet ismerünk, a nápolyi múzeumban levő Farnese-atlasz ég gömbjét. Ezen az első hal függőleges, fejjel az északi sark felé van ábrázolva, míg a másik vízszintesen, nyugat felé mutat, az égi egyenlítőtől délre. Más ábrázolásokban a halak maximum ellentétes irányban úsznak. Egymásra merőlegesen – nem. Ezt csak úgy képzelik el a keresztény kutatók, hogy ebből egy mozgó kereszt lesz. (Jung, C. G. *Aion: 1993. 81–82.*) Hogy ez az egymásra merőlegesség valami mást, és mélyebb összefüggést takar, erre rájönni nem tudtak. Még Jung sem, mivel a magyar nyelvet, ahol megvan a kulcsfogalom, a hal/halál merőleges két kulcsfogalom, nem ismeri. Vajon a rajzoló tudatában volt annak, hogy mit is rajzol?

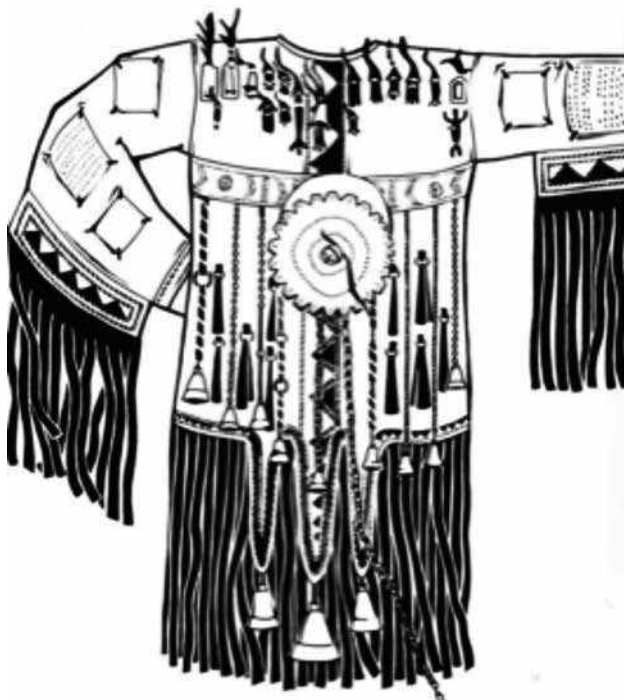

A Csillagkép halak, vízszintesen, de ellentétes irányban, Jung, fedőlap

Ez a szimbólum furcsa módon jelezi, hogy ki alkotta meg a jel-párost. A magyar: avagy a turk? Nem úgy van ugyanis, hogy a magyar rovásírás vette át a turk írás jeleit, hanem fordítva. A turk rovásírás, amikor a hun-székely rovásból kialakult, immár nem tudta követni a magyar írás kettősségét, mert a török nyelvekben nincs meg a hal és a halál homofóniája. Ezért aztán a török rovásábécé rendjében a fekvő hal = úszó hal jele hangértéke az **m**, míg a füg-

gőleges hal jele, amelyik a jenyiszeji turk írásban a **b2** hangérték. Ám erre már párhuzamosan egy másik jelet is alkalmaznak a magyar rovásjelek közül: a két egymást metsző félkört, a H tipikus jelet! (Ez a magyar hal emléke, amely törökül balik! (Thomsen, 1896. táblázat 9. old.; részletezve: függőleges hal, milyen szavakban, milyen hang megfelelőikkel fordul elő a feliratokon, uo. 24–25. old.; az úszó hal, uo. 29–30.).

Az ősidőkből, amikor a Jenyiszej keleti partján hunok várai húzódtak, a jobb parton a csíki székelyek laktak, ahogyan azt a Kizlaszov testvérek ásatásainak sora igazolja, nem csak a hal és a halászat került be a szimbolikus ősjelképek közé, hanem a hun társnépek pata forma ló-lábnym lenyomata, a Kizlaszov jelgyűjteményében 11. számú jel. Ezt később átvette a sokkal stili-
záltabb egyvonalas P jel (Kizlaszov 6. jel). A juh vagy szarvasmarha lenyomat a 14 jel. Végül a fegyver, az íj és a nyilak, a 40. jel.

Hoppál, Sámánok, 130 a. kép Középen szitakötő farok harangok

A kiemelkedő emberek, a táltosok köpenyének középvezetékén sokkal elvontabb jelkép, egy csengő jelezte a táltos képességét, hogy a holtak birodalmába is be tudott hatolni. Ezt a jelképet hagyományosan szitakötő farokként határozták meg a sámánöltözék leírói. Azt is rögzítették, hogy az öltözék hátoldalán levő csengők száma 6 vagy 12, amely számok a hun és a csík törzs mágikus szervezési számai (egy törzs 6 ágból áll, a verseket, énekeket 6 szótagos sorokból alkotják, stb.). A csengőkkel kapcsolatban annyit tudunk még a híres Nagy Sándor-regény szír változatából, hogy a hegyi ösvényeken csengő jelezte, hogy valaki jár, mert olyan szűkek voltak, hogy két ember nem fért el egyszerre. Lehet, hogy a táltosok is ezért hordtak ilyen csengőket, hogy jelezzék, ember jár a túlvilág ritkán jár útjain? Hogy miért nevezték őket szitakötő faroknak, azt nem tudjuk, csak azt, hogy így nevezték. Meg azt, hogy a Jenyiszej mentén a szitakötők nagy számban és változatosságban éltek. Hogy ezek farka jelez-e valamit? Nem tudjuk.

Eddig nem olvastunk ilyen viselkedéstani dolgozatot.

S ha már itt tartunk, a hunok esetében egy másik rovar emelkedett jelképpé: a cikáda. Ez a vízben élő és szaporodó kérészféle a hun harcosok közt épp úgy megkülönböztető jelképpé vált, mint a táltosok közt a szitakötő farok. Mivel a kérészek élete feltűnő része lényegében egy nap, amikor a bábból repülő lény lesz, párosodik, s majd estére meghal, a hunok e lényt tették a hun vitézek rangjelzőjévé. Aki ki tudott lépni a tömegből, s hősként harcolta le e napot, nagy csatájuk napját, azt a vitézt egy hajába tűzött cikáda jellel jutalmazták a sírban. Akinek ez a csoda életében kétszer vagy háromszor is sikerült, az a hajában két vagy három cikádát is viselt. Ezt a jelképet a régészek rég ismerik, ám csak kevesen vallják meg, hogy a jelkép eredete ismeretlen. (*László Gyula: Isten Ostora, Népszava. 1973. ápr. 28.*). Nyilván azoknak, akik nem ismerik a kiinduló pontot: ezt a kis tavacsák és a vízerek paradicsomát Tuva területén, ahol a hun birodalmak későbbi vitézei felnőttek, s megismerték a bábból kibontakozó egnapos élet csodáját. Mikor a hunok a Tisza mellé értek, s újra látták e kérészek átalakulását, a „Tiszavirág jelenséget”, rögtön otthon érezték maguk. A Tiszavirág jelenség határozta meg a hunok Magyarországra települése központi helyét. Itt volt Attila fővárosa. A vitéz hajában a cikáda jelezte: hány hősi feltámadást élt meg. Hány szárnyaló élete volt. – Mert csak ez számított. – A többi csak vegetálás, Csak Báb-ként-élet, fizikai rágcsálás. Nem szárnyalás, nem extázis. Nekik nem volt szükségük tablettákra, hogy eljussanak a kiteljesedéshez, csak egy kardra és harcra. Ezt fejezte ki ez a gyönyörű hajba tűzött ékszer-kérész.

Hun cikádák, Györkönyből (Bóna, 1993. XXV. tábla)

A táltosok tehát szitakötő farokkal jelezték az alvilágba lemerülés képességét, míg a hős katonák cikádákkal a mennybe emelkedés lehetőségét. Mindkettőre a helyi élet sajátosságai adtak indíttatást.

A környezet, az élet és hitvilág serkentett a jelképre, a jelkép az anyagi jelre, s szerencsés esetben a kontextus mint kövület megőrizte a nyelvi formát is. Így biztosak lehetünk, hogy azok, akik e jelképeket használták hogyan éltek, s milyen nyelven gondolkoztak az életről és a halálról.

E székely-hunok a Jenyiszej mentén voltak a legtávolabbi biztos elődeink. Hála nekik, hogy ezt az üzenetet így megfogalmazták s elküldték nekünk.